

طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست برای کودکان پیش از دبستان

*مریم محمدی استاد کلاهی^۱، بهمن زندی^۲، جواد حاتمی^۳، سید محمد شبیری^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور

۲. استاد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور

۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه تربیت مدرس

۴. استاد، گروه آموزش محیط زیست و رییس کرسی یونسکو در آموزش محیط زیست، دانشگاه پیام نور

(دریافت: ۱۳۹۷/۰۱/۱۸ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۴/۱۰)

Design and Validation a Pattern of Integrated Curriculum in Environmental Education for Pre-Primary School Children

*Maryam Mohammadi Ostadkelayeh¹, Bahman Zandi², Javad Hatam³, Seyed Mohammad Shobeiri⁴

1. Ph.D. student of Environmental Education, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. Professor of Educational Science, Payame Noor University, Tehran, Iran

3. Associate Professor of Educational Science, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

4. Professor of Environmental Education, Payame Noor University, Tehran, Iran

(Received: 07/04/2018

Accepted: 01/07/2018)

Abstract:

The purpose of this study is to design a curriculum pattern for environmental education for pre-primary school children and validate it from the viewpoint of specialists and educators. The curriculum of environmental education in the pre-school period includes curriculum objectives, curriculum content, curriculum teaching methods, and curriculum evaluation practices and the idea of integration was taken from Bahman Zandi's Language learning book (1394). This research, In terms of purpose, is applied, In terms of tools, it is a type of evaluation and the method of doing it is groundless. To determine the sample size required for designing the curriculum, a purposeful-judgment sampling was used from the statistical community of experts. The experts included curriculum specialists, the specialist in environmental education and kindergarten coaches. Also, the assessment and validation of the curriculum were based on the views of 45 coaches and managers of selected kindergartens in Rasht. The data gathering tool was a questionnaire which was designed based on the integrated curriculum design of environmental education and descriptive statistics and inferential statistics were used for analyzing the data. In this study, four sections of curriculum design, designed curriculum implementation, Determining the effectiveness of the educational intervention, assessment, and validation of the curriculum designed to be examined separately. After validating all the items, 25 items in the curriculum section, 26 items in the curriculum content section, 7 items in the curriculum teaching methods and 6 items in the curriculum evaluation practices were obtained Which totally includes 64 items.

Keywords: Curriculum, Pattern, Validation, Preschool Children.

چکیده:

هدف از انجام این تحقیق، طراحی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست برای کودکان پیش از دبستان و اعتبارسنجی آن از دیدگاه متخصصان و مربیان است. برنامه درسی آموزش محیط زیست دوره پیش دبستان در این پژوهش، شامل اهداف برنامه درسی، محتوای برنامه درسی، روش های تدریس برنامه درسی و شیوه های ارزشیابی برنامه درسی می باشد و اندیشه تلفیق از کتاب زبان آموزی بهمن زندی (۱۳۹۴) اقتباس گردید. این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی؛ به لحاظ ابزار از نوع ارزشیابی و روش انجام آن، زمینه ای است. برای تعیین حجم نمونه مورد نیاز جهت طراحی برنامه درسی از نمونه گیری هدف دار- قضاوتی از جامعه آماري خبرگان استفاده شده است. خبرگان این تحقیق شامل برخی از متخصصان برنامه ریزی درسی و آموزش محیط زیست و نیز مربیان مهدکودک بود. همچنین ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده بر اساس دریافت نظرات مربیان و مدیران مهدکودک های منتخب شهر رشت صورت گرفت. ابزار جمع آوری داده ها، پرسش نامه محقق ساخته است که بر اساس الگوی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست طراحی و برای تجزیه و تحلیل داده ها از شاخص های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است. در این پژوهش چهار بخش طراحی برنامه درسی، اجرای برنامه درسی طراحی شده، تعیین اثربخشی مداخله آموزش، ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده به تفکیک بررسی گردید. پس از روایی سنجی کلیه گویه ها، ۲۵ گویه در بخش اهداف برنامه درسی، ۲۶ گویه در بخش محتوای برنامه درسی، ۷ گویه در بخش روش های تدریس برنامه درسی و ۶ گویه در بخش شیوه های ارزشیابی برنامه درسی حاصل شد که در مجموع شامل ۶۴ گویه می باشد.

واژه های کلیدی: برنامه درسی، الگو، اعتبارسنجی، کودکان پیش دبستان.

* نویسنده مسئول: مریم محمدی استاد کلاهی
E-mail: mohamadi_ut@yahoo.com

*Corresponding Author: Maryam Mohammadi Ostadkelayeh

مقدمه

مسئولیت ایجادشده و آموزش محیطزیست در زمان کودکی عامل هدایت رفتار اجتماعی و محیطی در نوجوانی و بزرگسالی است، بلکه پیش‌زمینه‌ای اساسی برای رفتارهای محیطی مطلوب یا نامطلوب یعنی معضلات محیطزیستی هستند (Shobeiri et al., 2013). دستیابی به توسعه پایدار در هر جامعه‌ای با آگاهی‌های عموم مردم آن جامعه ارتباط دارد و آموزش یکی از مؤثرترین راه‌هایی است که به‌وسیله آن می‌توان آگاهی و به دنبال آن حساسیت و انگیزه را افزایش داد. هدف از آموزش محیطزیست به وجود آوردن حساسیت در افراد نسبت به حوادث و تغییرات فیزیکی، اقتصادی، زیستی، اجتماعی و سیاسی و تأثیرات آنها بر محیطزیست است تا با قدرت تشخیص مسائل محیطزیستی بتوانند در ابداع روش‌ها و وسایل حفظ محیط و حل معضلات آن مهارت‌های لازم را کسب کنند (Lahijanin, 2011).

بر مبنای جهان‌بینی اسلامی ما و اسناد بالادستی کشور، پیش از دبستان اهمیت زیادی دارد و در این میان طبق قوانین و اسناد موجود کشور، ۴-۶ سال دوره رسمی آموزش پیش‌دبستانی است که در حال حاضر به‌صورت غیراجباری ارائه می‌شود. رسمی بودن بدین معناست که نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی کشور در برابر این کودکان مسئولیت و وظیفه قانونی دارد و باید برای آنها سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کند، اما چون غیراجباری است، الزامی برای حضور همه افراد این گروه سنی در کلاس‌های پیش‌دبستانی آموزش و پرورش وجود ندارد.

از دیدگاه روان‌شناسان و کارشناسان امور تربیتی، این قبیل محیط‌های اجتماعی، نه فقط صرفاً مکانی برای نگهداری کودکان نیستند بلکه مهم‌ترین محیط برای جامعه‌پذیری و تعلیم و تربیت بچه‌ها نیز به شمار می‌آیند (Hart, 2013) و باید نقش اساسی و مهمی را در آموزش محیط زیست به کودکان به عهده گیرند. از این میان طراحی یک برنامه درسی آموزش محیط زیست مناسب به‌عنوان مهم‌ترین امر در شکل دادن فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در حیطه‌ی یادگیری کودکان، گام نخست در تربیت و آموزش نیروی انسانی متخصص با رویکردی محیط زیستی است. درواقع کودکان پیش‌دبستانی سرمایه‌های انسانی شمرده می‌شوند که نقش به

عصر کنونی را دوران بحران‌های محیطزیستی نام نهاده‌اند، زیرا گستره دست‌اندازی انسان بر عرصه‌های محیطزیست، در نتیجه رشد روزافزون جمعیت و نیاز به توسعه در کلیه سطوح اقتصادی و اجتماعی، روزبه‌روز ابعاد وسیع‌تری به خود گرفته و در اثر بهره‌برداری غیراصولی و بی‌رویه از منابع طبیعی، خسارت جبران‌ناپذیری بر پیکره محیطزیست وارد نموده است (Mason and Triplett, 2016). بخش عمده‌ای از معضلات محیطزیستی موجود، ریشه در فقدان آگاهی‌های لازم و ضعف فرهنگی در زمینه ارتباط انسان و طبیعت دارد و در واقع نوعی مشکل فرهنگی محسوب می‌شود، لذا نیازمند عزم ملی و بین‌المللی برای تقویت فرهنگ حفاظت از محیطزیست در سطح اقشار مختلف جوامع می‌باشد و بر هر فرد کاملاً واجب است که برای بقای نوع بشر و ارتقاء کیفی زندگی خود از ارتباط بشر با محیط زیست آگاه شود، آن را درک کند، ارزش‌ها و دیدگاه‌هایی را برای حفاظت و عدالت اجتماعی بپروراند و به‌تنهایی یا گروهی در جهت حل مشکلات محیط زیست اقدام نماید و یا از بروز آنها جلوگیری کند (Elliott and Young, 2016).

حفاظت از محیطزیست و تنوع زیستی در صورتی تحقق می‌یابد که آموزش محیطزیست، رفتارها و تمایلات همه جوامع را تغییر دهد. آموزش یکی از مؤثرترین راه‌هایی است که به‌وسیله آن می‌توان علاقه عمومی را افزایش داد. هدف از آموزش محیطزیست به وجود آوردن حساسیت در افراد نسبت به حوادث و تغییرات فیزیکی، اقتصادی، زیستی، اجتماعی، سیاسی و تأثیرات آن بر محیطزیست است تا با داشتن قدرت تشخیص و توصیف مسائل محیطزیستی بتوانند در ابداع روش‌ها و مسائل محیطزیست و حل معضلات آن مهارت‌هایی کسب کنند (Shobeiri et al., 2014).

اهمیت آموزش محیط زیست در دوران کودکی بر این اساس است که این دوران بسیار حساس و مهم می‌باشد. دوران کودکی، دوره‌ای حساس برای فراگرفتن و اهمیت قائل شدن برای مسائل محیط زیستی است (Elliott and Young, 2016).

تحقیقات به‌عمل آمده نشان می‌دهد که نه‌تنها احساس

جدول ۱. مهم‌ترین نیازهای برنامه درسی دوره پیش‌دبستان

مؤلفه‌ها	گویه‌ها
بهداشت و ایمنی	آموزش بهداشت اعضای بدن (چشم، گوش، دندان و ...)
	آموزش بهداشت وسایل شخصی (مسواک، حوله و ...)
	آموزش نکات ایمنی، کمک‌های اولیه و آموزش شماره‌های ضروری در این رابطه (۱۱۵ و ۱۲۵)
	آشنایی کودکان با مرکز مرتبط با حفظ امنیت جامعه و شناختن پلیس ۱۱۰
مهارت‌های زبانی	پرورش مهارت خوب گوش دادن
	پرورش مهارت سکوت هنگام صحبت دیگران
	پرورش مهارت صحبت کردن در میان جمع و بیان نظرات خود
	محتوای مربوط به آموزش و درک پیام‌های کلامی و غیرکلامی
	آموزش و تلفظ حروف فارسی
فرهنگ شهروندی	رعایت قوانین کار گروهی و شرکت در فعالیت‌های گروهی
	رعایت آداب اجتماعی (سلام و خداحافظی کردن، خوش‌قولی و ...)
	آموزش امانت‌داری و حفظ اموال عمومی
	آموزش ترافیک (چراغ‌راه‌نما، پل عابر پیاده، عبور از خیابان و ...)
	آموزش اهمیت دادن به محیط‌زیست و بهداشت آن
	آموزش گفتن حرف نه به گروه همسالان
	تحمل انتقاد دیگران و مسئولیت‌پذیری
	آشنا کردن کودکان با مشاغل
	آشنایی با رسانه‌ها و استفاده صحیح از آنها
	تقویت روحیه پرسشگری
هنر و خلاقیت	آموزش توجه به حواس پنج‌گانه (تشخیص رنگ‌ها و ...)
	آموزش راه‌حل‌های ابتکارانه
	ارائه محتوا مربوط به استفاده از معما و پازل
	ارائه محتوا مربوط به آموزش سفال
	ارائه محتوا مربوط به آموزش کلاژ
تربیت‌بدنی و جسمی	ارائه محتوا مربوط به آموزش تئاتر
	میزان نیاز به آموزش موسیقی
آموزش دینی و مذهبی	رشد مهارت‌های حرکتی درشت (دویدن، جهیدن و بازی و ...)
	رشد مهارت‌های حرکتی ظریف (چسباندن، قیچی کردن و ...)
	نیاز به پیگیری ورزش خاص مانند شنا
	شناختن نعمت‌های خداوند، شکرگزاری و دعا کردن
	انس و علاقه با قرآن
	آشنایی با پیامبران و امامان
	آشنایی با اعیاد و مناسک اسلامی
	آشنایی با مکان‌های زیارتی و مساجد
آشنایی با دین اسلام و مذهب شیعه	
آموزش و خواندن قرآن	
آشنایی با سایر ادیان و مذاهب	

سزایی در توسعه پایدار و پیشرفت کشور در آینده بر عهده دارند.

ادوارد و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش با عنوان «یادگیری آموزش محیط زیست در کودکان پیش‌دبستانی با تأکید بر کسب دانش» بیان می‌کنند که طراحی و سازمان‌دهی برنامه‌های درسی به طور سنتی مبتنی بر شیوه رشته‌های علمی (موضوع مدار) با مسائل و کاستی‌های عدیده‌ای همراه است. ثمربخش‌ترین نحوه اجرای آموزش محیط زیست در دوره پیش‌دبستانی به کارگیری یک مدل تلفیقی است. منظور از تلفیق، فرایند یکپارچه کردن مفاهیم، مهارت‌ها و راهبردهای آموزش محیط زیست در سراسر برنامه درسی موجود برای آموزش کودکان است.

درواقع تلفیق به معنی درهم آمیختن موضوعات درسی یا حوزه‌های محتوایی است که در نظام‌های آموزشی سنتی، به طور جداگانه و مجزا از هم در برنامه‌های درسی گنجانده شده‌اند. (Zandi, 2015)

همچنین گسترش سریع دانش محیط زیست، گسیختگی و پراکندگی بخش‌های گوناگون برنامه‌های درسی سنتی، عدم ارتباط آن با واقعیت‌های زندگی شخصی و محیط پیرامون یادگیرندگان و عواقب ناگوار برنامه‌های درسی موجود، موجب توجه هر چه بیشتر به مقوله تلفیق برنامه‌های درسی شده است. پرواضح است که برنامه‌ریزی در افزودن و تلفیق مباحث آموزش حفاظت از محیط زیست در برنامه درسی باعث کارآمدی و اثربخشی بیشتر این سرمایه در جهت نهادینه شدن فرهنگ محیط‌زیستی خواهد شد.

به جرئت می‌توان گفت که طراحی و اجرای رویکردهای تلفیقی به‌ویژه در برنامه‌های درسی دوره پیش‌دبستانی، نقش کلیدی در فرهنگ‌سازی در بخش محیط زیست و حفظ آن دارد.

از این رو با توجه به عدم وجود یک برنامه درسی تلفیقی مدون جهت آموزش محیط زیست در دوره پیش‌دبستانی و اهمیت این آموزش‌ها بخصوص در این دوران، پژوهش حاضر به منظور طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست در دوره پیش‌دبستانی انجام گردیده است.

برنامه درسی آموزش محیط زیست دوره پیش‌دبستان در این پژوهش، شامل اهداف برنامه درسی، محتوای برنامه درسی، روش‌های تدریس برنامه درسی و شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی می‌باشد.

مهم‌ترین نیازهای برنامه درسی دوره پیش‌دبستان، بر طبق کتاب اصول و چارچوب برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستانی، مصوب جلسه ۷۷۰- مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۵ و اساسنامه دوره پیش‌دبستانی، مصوب مجلس شورای عالی آموزش و پرورش- مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۶ در جدول ۱ نشان داده شده است.

کودکان پیش‌دبستانی سرمایه‌های انسانی شمرده می‌شوند که نقش به‌سزایی در توسعه پایدار و پیشرفت کشور در آینده بر عهده دارند. در این دوره کودک یک نقش فعال در ساختار یادگیری و فهمیدن دارد و دانشی که در این دوران به دست می‌آورد، بسیار مهم و تعیین‌کننده است (Krogh and Slentz, 2011). هنگامی که کودکان، مدرسه را شروع می‌کنند مشتاق‌اند تا چیزهای جدیدی بیاموزند و اگر آمادگی‌های لازم برای ورود به این حرکت در کودک ایجاد شود، حتماً ضمانت کافی برای کسب موفقیت‌های آینده او نیز خواهد شد (Juckman, 2010).

تلفیق به‌طور کلی به معنای در هم آمیختن و ارتباط دادن حوزه‌های محتوایی است که غالباً مجزا از یکدیگر در برنامه درسی مدارس گنجانده می‌شود. طراحی برنامه درسی تلفیقی با روش‌هایی گوناگون صورت گرفته که هر یک ویژگی‌ها، قابلیت‌ها و امتیازات خاصی دارند. در واقع تلفیق به معنی درهم آمیختن موضوعات درسی یا حوزه‌های محتوایی است که در نظام‌های آموزشی سنتی، به‌طور جداگانه و مجزا از هم در برنامه درسی مدارس گنجانده شده‌اند (Zandi, 2015).

پرواضح است که برنامه‌ریزی در افزودن و تلفیق مباحث آموزش حفاظت از محیط‌زیست در برنامه درسی باعث کارآمدی و اثربخشی بیشتر این سرمایه در جهت نهادینه شدن فرهنگ محیط‌زیستی خواهد بود. از این رو به‌جرئت می‌توان گفت که کاربرد طراحی و اجرای رویکردهای تلفیقی به‌ویژه در برنامه‌های درسی دوره پیش‌دبستانی، نقش کلیدی در فرهنگ‌سازی در بخش محیط‌زیست، به‌عنوان یکی از ارکان

اساسی در امر حفظ محیط‌زیست دارد.

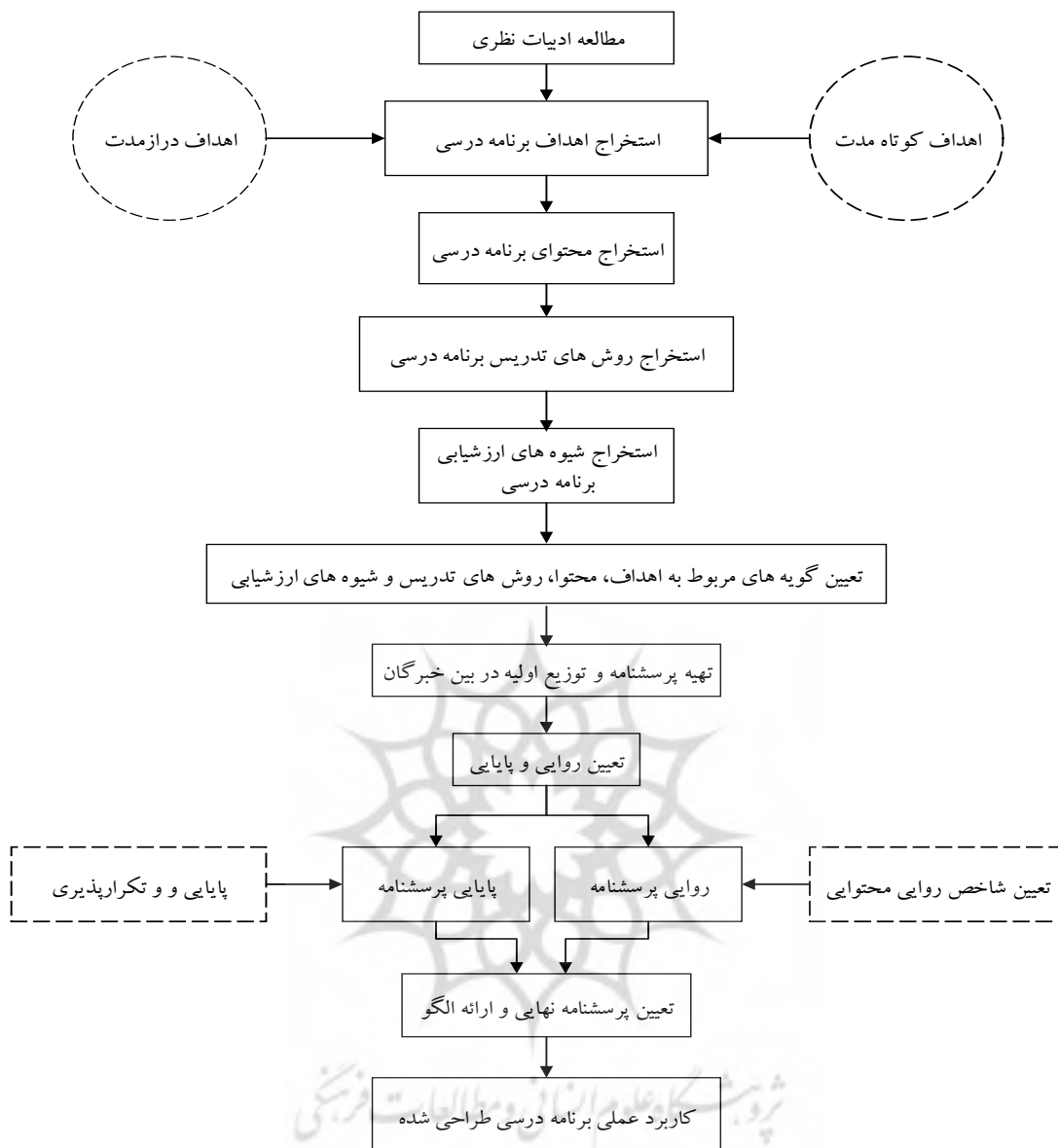
مهدکودک‌ها می‌تواند و باید نقش اساسی و مهمی را در آموزش محیط‌زیست به کودکان به عهده گیرند. از این میان طراحی یک برنامه درسی آموزش محیط‌زیست مناسب به‌عنوان مهم‌ترین امر در شکل دادن فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در حیطه‌ی یادگیری کودکان، گام نخست در تربیت و آموزش نیروی انسانی متخصص با رویکردی محیط‌زیستی است. برنامه درسی آموزش محیط‌زیست دوره پیش‌دبستان در این پژوهش، شامل اهداف برنامه درسی، محتوای برنامه درسی، روش‌های تدریس برنامه درسی و شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی می‌باشد.

همچنین گسترش سریع دانش محیط‌زیست، گسیختگی و پراکندگی بخش‌های گوناگون برنامه‌های درسی سنتی، عدم ارتباط آن با واقعیت‌های زندگی شخصی و محیط پیرامون یادگیرندگان و عواقب ناگوار برنامه‌های درسی موجود، موجب توجه هر چه بیشتر به مقوله تلفیق برنامه‌های درسی شده است. پژوهش حاضر به‌منظور طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط‌زیست در دوره پیش‌دبستان شهر رشت بوده است.

روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر، از آنجاکه پژوهشگر بر آن بوده تا با مطالعه و بررسی متون، اسناد و منابع کتبی و شفاهی موجود، مبادرت به طراحی الگوی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست نماید و سپس آن را با توجه به نظر متخصصان اعتبارسنجی نماید، لذا این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده، توصیفی و زمینه‌یابی است.

جامعه موردبررسی این پژوهش در طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط‌زیست، شامل کلیه متخصصان برنامه‌ریزی درسی در زمینه آموزش محیط‌زیست به کودکان (شامل اساتید دانشگاهی و مدیران صاحب‌نظر با تحصیلات یا تجربه مرتبط) و مربیان مهدکودک‌ها با مدرک تحصیلی حداقل لیسانس در رشته‌های مرتبط پیش از دبستان و دارای کارت مربیگری از سازمان بهزیستی کشور می‌باشد.

شکل ۱. چارچوب مفهومی طراحی برنامه درسی

روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

در پژوهش‌هایی که با استفاده از روش‌های آماری انجام می‌شود، پژوهشگر به دلیل آنکه قصد دارد نتایج به‌دست آمده از نمونه را با استفاده از آمار استنباطی به جامعه تعمیم دهد، بنابراین ناچار است تا در انتخاب تعداد نمونه به‌گونه‌ای عمل نماید که توزیع نمونه نرمال باشد؛ از این رو در این پژوهش‌ها معمولاً تعداد نمونه ۳۰ یا بیشتر است؛ اما در پژوهش‌هایی که بر اساس نظرات خبرگان و متخصصان بنا نهاده می‌شود، به دلیل آنکه این روش‌ها مبتنی بر نظرات خبرگان است و در اکثر

موارد تعداد خبرگان محدود هستند، بنابراین روش‌ها مانند روش‌های آماری متکی به تعداد نمونه نیستند، چراکه نیازی به استفاده از توزیع نرمال و خواص آن در این نوع از تحقیق نیست. به‌طور معمول در این روش‌ها با تعداد نظرات بالاتر از هشت نیز نتایج قابل قبولی حاصل می‌شود (Garfield et al., 2015).

در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه موردنیاز جهت طراحی برنامه درسی از نمونه‌گیری هدف‌دار- قضاوتی از جامعه آماری خبرگان استفاده شده است. خبرگان این تحقیق برابر ۱۵

روایی محتوی شامل دو مؤلفه نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) است. در محاسبه CVR از متخصصان درخواست شد که در خصوص هر یک از سؤالات پرسشنامه به سه آیت «ضروری است»، «مفید اما ضروری نیست» و «ضرورتی ندارد» پاسخ دهند. آرای اعضای گروه که به گزینه ضروری است تعلق گرفت از طریق نسبت روایی محتوی^۱ که از این پس به اختصار با عبارت CVR نمایش داده می شود، کمی سازی شد. بدین منظور از رابطه (۱) استفاده گردید.

$$CVR = \frac{ne - N/2}{N/2} \quad (1)$$

در این رابطه ne تعداد متخصصانی است که به گزینه ضروری پاسخ داده اند و N تعداد کل متخصصان است. اگر مقدار محاسبه شده از مقدار جدول بزرگتر باشد اعتبار محتوی آن آیت پذیرفته می شود. در جدول ۲ حداقل مقادیر قابل قبول CVR با توجه به تعداد نفرات شرکت کننده در برآورد روایی پرسشنامه توصیه شده توسط لاوشه^۲ نشان داده شده است (Gilbert and Prion, 2016). با توجه به اینکه در این مطالعه تعداد اعضای گروه تعیین روایی ۱۵ نفر بودند، لذا عدد مورد قبول CVR مساوی و بالاتر از ۰/۴۹ فرض شد.

جدول ۲. معیار پذیرش CVR توصیه شده توسط لاوشه

تعداد افراد	مقدار CVR قابل قبول
۵	۰/۹۹
۶	۰/۹۹
۷	۰/۹۹
۸	۰/۸۵
۹	۰/۷۸
۱۰	۰/۶۲
۱۱	۰/۵۹
۱۲	۰/۵۶
۱۳	۰/۵۴
۱۴	۰/۵۱
۱۵	۰/۴۹
۲۰	۰/۴۲
۲۵	۰/۳۷

متخصص که شامل سه نفر متخصص برنامه ریزی درسی، چهار نفر متخصص در زمینه آموزش محیطزیست و هشت نفر از مربیان مهدکودک دارای کارت مربیگری بود.

همچنین ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده بر اساس دریافت نظرات ۴۵ نفر از مربیان و مدیران مهدکودک های منتخب شهر رشت صورت گرفت.

روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر، یک مطالعه تحلیلی از نوع مقطعی است که در طی سال ۹۶-۱۳۹۵ با هدف طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیطزیست در دوره پیش دبستان انجام شد. در این پژوهش، ۶ پرسشنامه طراحی و استفاده گردید و روش انجام به ۲ بخش طراحی برنامه درسی و ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده تقسیم شد.

در اعتبارسنجی جهت طراحی نهایی برنامه درسی، خبرگان تحقیق به پرسشنامه ای که با عنوان «اهداف، محتوا، روش های تدریس و شیوه های ارزشیابی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط زیست در دوره پیش دبستان» بود پاسخ دادند. روایی و پایایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت و بر اساس نتایج حاصل، الگوی برنامه درسی ارائه گردید. پس از طراحی و اجرای مدل پژوهشی، پرسشنامه ای با ۲۶ گویه بسته پاسخ در ۴ بعد شامل فرهنگ شهروندی، حفاظت از محیط زیست، الگوی مصرف و مهارت های اجتماعی طراحی و تدوین گردید که ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی اجرا شده، بر اساس دریافت نظرات ۴۵ نفر از مربیان و مدیران مهدکودک های منتخب شهر رشت صورت گرفت.

چارچوب مفهومی طراحی برنامه درسی در شکل ۱ نشان داده شده است.

روایی پرسشنامه

روایی اصطلاحی است که به هدفی که آزمون برای تحقق بخشیدن به آن درست شده است اشاره می کند. جهت تعیین روایی و پایایی، گروه ارزیابی روایی و پایایی شامل ۱۵ نفر از متخصصان تشکیل شد. نظر افراد گروه تعیین روایی وارد یک کاربرگ اکسل در یک کامپیوتر شخصی گردید. تمامی محاسبات مربوط به روایی، در اکسل ورژن ۲۰۱۶ انجام گردید.

1. Content Validity Ratio

2. Lawshe

جدول ۳. بخش‌های مختلف پرسش‌نامه اولیه طراحی برنامه درسی

عنوان بخش	تعداد گویه‌ها
اهداف برنامه درسی	۳۴
محتوای برنامه درسی	۳۲
روش‌های تدریس برنامه درسی	۱۳
شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی	۱۰
کل	۸۹

پس از روایی سنجی به‌وسیله نسبت روایی محتوای CVR و شاخص روایی محتوای CVI، ۲۵ گویه در بخش اهداف برنامه درسی، ۲۶ گویه در بخش محتوای برنامه درسی، ۷ گویه در بخش روش‌های تدریس برنامه درسی و ۶ گویه در بخش شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی حاصل شد که در مجموع شامل ۶۴ گویه می‌باشد.

بر اساس استدلال چنگ و همکاران^۲ (۲۰۱۶)، برای قلمداد کردن یک ابزار، حداقل مقدار ۰/۷ برای ضریب آلفای کرونباخ لازم است. در این مطالعه نیز ضریب همبستگی ۰/۷ به‌عنوان معیار پذیرش پرسش‌نامه در نظر گرفته شد که آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه مساوی ۰/۷ به دست آمد. کمترین ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۵۹۶، مربوط به بخش شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی و بیشترین آن، ۰/۸۲۱، مربوط به بخش روش‌های تدریس برنامه درسی می‌باشد. همچنین ضریب همبستگی ICC کل پرسش‌نامه مساوی ۰/۸۲ برآورد شد. بررسی پژوهش‌های انجام‌شده به‌ویژه در سال‌های اخیر نشان می‌دهد شکل یا ساختار برنامه درسی بستگی به عناصر برنامه درسی است و این عوامل اغلب در الگوهای برنامه درسی عبارت‌اند از هدف‌ها، محتوا، روش تدریس و روش‌های ارزشیابی. همچنین برنامه درسی تلفیقی شامل برداشت‌های متفاوتی از سوی متخصصان برنامه‌ریزی درسی است که جهت اجرای الگوهای برنامه درسی تلفیقی علاوه بر داشتن دانش و مهارت لازم در فرایند طراحی و اجرا باید الگوهای مربوط منطبق با فرهنگ جامعه، آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های آموزشی باشد تا قابل اجرا در سیستم آموزشی گردد (Ahmadi & MahdiAbadi, 2015).

در این پژوهش پس از روایی سنجی، تعداد ۹ گویه از

شاخصی روایی محتوایی^۱ که از این پس به‌اختصار CVI نشان داده می‌شود، نشان‌دهنده جامعیت قضاوت‌های مربوط به روایی یا قابلیت اجرای مدل یا ابزار نهایی است. هر قدر روایی محتوایی نهایی بالاتر باشد، مقدار CVI به سمت ۰/۹۹ میل می‌کند. برعکس این قضیه نیز صادق است. جهت محاسبه CVI از متخصصان خواسته شد که در خصوص «مربوط یا اختصاصی بودن»، «سادگی و روان بودن» و «وضوح یا شفاف بودن» هر سؤال نظر خود را اعلام نمایند. بدین‌صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می‌کنند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است» تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص می‌کنند. ساده بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، ۴ «کاملاً ساده است» و واضح بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، ۴ «کاملاً واضح است» مشخص می‌شود. برای محاسبه CVI نهایی از میانگین هر سه CVI استفاده شده است. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI گویه‌ای کمتر از ۰/۷۹ باشد آن گویه حذف شده است. برای محاسبه CVI از رابطه ۲ استفاده شد:

$$CVI = \frac{\text{تعداد متخصصین، که به گویه نمره ۳ و ۴ داده‌اند}}{\text{تعداد کل}}$$

یافته‌های پژوهش

در ابتدا پرسش‌نامه اولیه طراحی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط‌زیست در دوره پیش‌دبستان، شامل چهار بخش اهداف برنامه درسی (۳۴ گویه)، محتوای برنامه درسی (۳۲ گویه)، روش‌های تدریس برنامه درسی (۱۳ گویه) و شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی (۱۰ گویه) تهیه گردید. در جدول ۳ تعداد گویه‌های مربوط به هر بخش و مجموع آنها نشان داده شده است.

ابزارها، مواد و وسایل، تقویت احساس شایستگی اجتماعی در کودکان، انتقادگری و انتقادپذیری، تقویت مهارت‌های مؤثر ارتباطی، فهم و شناخت جامعه، آشنایی با فعالیت‌های اجتماعی و داشتن آگاهی در زمینه موضوعات فرهنگی محلی معرفی گردید.

محتوای برنامه درسی

۲۶ گویه در بخش محتوای برنامه درسی شامل معرفی و بررسی حیوانات و گیاهان، معرفی زیستگاه‌های مختلف حیوانات، معرفی منابع طبیعی و موارد استفاده، نحوه نگهداری از منابع طبیعی، صرفه‌جویی در مصرف آب، صرفه‌جویی در مصرف کاغذ، صرفه‌جویی در مصرف برق، حفاظت از حیوانات، حفاظت از گیاهان، اهمیت حیوانات، اذیت نکردن حیوانات، حمایت از حیوانات وحشی، انداختن زباله در داخل سطل زباله، مفهوم بازیافت، انداختن زباله‌های قابل بازیافت در سطل مخصوص، لزوم تفکیک زباله، لزوم استفاده مجدد از وسایل، علاقه‌مندی به بازی در طبیعت، همکاری در حل مسائل محیط‌زیستی، علاقه‌مندی به زندگی در کنار گیاهان، لزوم استفاده از وسایل نقلیه عمومی، معرفی انواع سوخت‌های فسیلی، صرفه‌جویی در سوخت‌های فسیلی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، افزایش مهارت در رویارویی با تغییرات و علاقه‌مندی به قانون‌مداری معرفی گردید.

روش‌های تدریس برنامه درسی

۷ گویه در بخش روش‌های تدریس برنامه درسی شامل بازدید و گردش علمی، مشاهده و الگوبرداری، بازی، نمایش، قصه‌گویی، شعرخوانی و سرود و پازل با فهم کودکانه معرفی گردید. پژوهشگران (Goodspeed, 2016) معتقدند، ثمربخش‌ترین نحوه روش‌های تدریس آموزش محیطزیست به‌کارگیری یک مدل ترکیبی است. منظور از ترکیب، فرایند یکپارچه کردن مفاهیم زبان‌آموزی، مهارت‌های اجتماعی و آموزش‌های شهروندی و غیره، مهارت‌ها و راهبردهای آموزش محیط‌زیستی در سراسر برنامه درسی موجود برای دوره پیش‌دبستان است. این مدل، با مدل تک‌روشی که آموزش محیطزیست در آن طی یک روش خاص به‌صورت جداگانه یا

بخش اهداف، ۶ گویه از بخش محتوا، ۶ گویه از بخش روش - های تدریس و ۴ گویه از بخش شیوه‌های ارزشیابی حذف گردید. درنهایت پرسش‌نامه نهایی، شامل ۲۵ گویه در بخش اهداف برنامه درسی، ۲۶ گویه در بخش محتوای برنامه درسی، ۷ گویه در بخش روش‌های تدریس برنامه درسی و ۶ گویه در بخش شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی است.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی نمرات نسبت روایی محتوای

پرسش‌نامه (CVR)

CVR	N	عنوان بخش
۰/۵۸	۲۵	اهداف برنامه درسی
۰/۷۸	۲۶	محتوای برنامه درسی
۰/۷۵	۷	روش‌های تدریس برنامه درسی
۰/۸۱	۶	شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی
۰/۷۳	۶۴	کل

جدول ۵. آماره‌های توصیفی نمرات شاخص روایی محتوای

پرسش‌نامه (CVI)

CVI	N	عنوان بخش
۰/۹۶	۲۵	اهداف برنامه درسی
۰/۹۳	۲۶	محتوای برنامه درسی
۰/۸۲	۷	روش‌های تدریس برنامه درسی
۰/۹۲	۶	شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی
۰/۹۰	۶۴	کل

اهداف برنامه درسی

۲۵ گویه در بخش اهداف برنامه درسی شامل آشنایی با صرفه‌جویی در مصرف آب، آشنایی با صرفه‌جویی در مصرف کاغذ، آشنایی با صرفه‌جویی در مصرف برق، آشنایی با حیوانات و گیاهان، شناخت اهمیت حیوانات و گیاهان، اذیت نکردن حیوانات، حفاظت از حیوانات و گیاهان، شناخت قوانین و مقررات متناسب با سن کودکان، انداختن زباله در داخل سطل زباله، آشنایی با مفهوم بازیافت، لزوم تفکیک زباله، لزوم استفاده مجدد از وسایل، ایجاد عشق و علاقه به طبیعت، علاقه‌مندی به بازی در طبیعت، علاقه‌مندی به زندگی در کنار گیاهان، مهارت همکاری کردن در زمینه محیط‌زیست، لزوم استفاده از وسایل نقلیه عمومی، آشنایی با انواع سوخت‌های فسیلی، مهارت صرفه‌جویی در سوخت‌های فسیلی، مهارت استفاده از

اشکال گوناگونی صورت گیرد (Posavac, 2015).

اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده

ارزیابی صورت گرفته از مربیان و مدیران مهدکودک‌های شهر رشت نشان داد که از نظر اکثر پاسخ‌دهندگان، برنامه درسی در مورد مفاهیم فرهنگ شهروندی، حفاظت از محیط‌زیست، الگوی مصرف و مهارت‌های اجتماعی به خوبی برگزار شده است. بر اساس اطلاعات جدول شماره ۶ ملاحظه می‌شود، میانگین ارزیابی مفاهیم برنامه درسی طراحی شده، همراه با انحراف استاندارد هر کدام به دست آمده است. همچنین حداقل و حداکثر نمره از نظر مربیان و مدیران برای هر یک از مفاهیم قابل مشاهده است.

جدول ۶. نتایج ارزیابی برنامه درسی طراحی شده

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب کجی	حداقل	حداکثر
مفاهیم فرهنگ شهروندی	۴۵	۲۲/۴۲	۵/۴۳	-۰/۰۲۴	۹	۳۲/۴۳
مفاهیم حفاظت از محیط‌زیست	۴۵	۲۱/۰۱	۴/۴۲	-۰/۰۱۲	۱۱	۳۴/۸۷
مفاهیم الگوی مصرف	۴۵	۱۷/۵۲	۲/۷۴	-۰/۰۱۷	۱۴	۳۵/۰۹
مفاهیم مهارت‌های اجتماعی	۴۵	۱۸/۵۹	۳/۱۲	-۰/۰۸۵	۱۲/۵	۴۰/۰۹

آموزش و پرورش در دوره‌ی پیش‌دبستان، رشد همه‌جانبه کودکان است؛ لذا برنامه‌های دوره پیش از دبستان، باید فعالیت‌ها و تجربه‌هایی باشد که به رشد کودک کمک نماید. آموزش و پرورش در دوره‌های پیش از دبستان بر اهداف تعیین شده استوار بوده و به موارد ایجاد انگیزه و علاقه جهت یادگیری و توسعه آن، شکوفایی فطرت خداجویی و تقویت روحیه شاد در کودکان تأکید دارد.

از جمله یافته‌های سجادیه و آزادمنش (۱۳۹۲) در بخش بررسی اهداف تفضیلی فعالیت‌های دوره پیش‌دبستانی در برنامه درسی ملی، حاکی از این است که در تنظیم اهداف دوره پیش‌دبستانی، عدم توجه به مقتضیات روان‌شناختی و رشدی کودکان در این سنین مغفول واقع شده است که این اشتراک نظر با یافته‌های این پژوهش را نشان می‌دهد.

در بخش محتوای برنامه درسی نتیجه این پژوهش با تحقیق ارغوانی فرد (۱۳۸۴) و اونیز و همکاران (۲۰۱۰)

به صورت یک واحد جامع در محدوده یک دوره درسی مورد بحث قرار می‌گیرد، مغایرت دارد. یک برنامه ایده‌آل برنامه‌ای است که در آن موضوعات آموزشی و بازی، طوری در هم ادغام شوند که کودکان متوجه نشوند کدام فعالیت بازی و کدام فعالیت آموزشی است (Zandi, 2015).

شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی

۶ گویه در بخش شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی تلفیقی آموزش محیط‌زیست در دوره پیش‌دبستان شامل مشاهده، چک‌لیست، پوشه کار، پرسش و پاسخ، مصاحبه و آزمون‌های خلاقیت معرفی گردید. نتایج این بخش با یافته‌های پوساویک (۲۰۱۵) همسو بود که بیان می‌کرد ارزشیابی برنامه درسی آموزش محیط‌زیست برای کودکان بایستی به صورت

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش چهار بخش طراحی برنامه درسی، اجرای برنامه درسی طراحی شده، تعیین اثربخشی مداخله آموزش، ارزیابی و اعتبارسنجی برنامه درسی طراحی شده به تفکیک بررسی گردید. پس از روایی سنجی کلیه گویه‌ها، ۲۵ گویه در بخش اهداف برنامه درسی، ۲۶ گویه در بخش محتوای برنامه درسی، ۷ گویه در بخش روش‌های تدریس برنامه درسی و ۶ گویه در بخش شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی حاصل شد که در مجموع شامل ۶۴ گویه می‌باشد.

ادوارد و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش با عنوان «یادگیری آموزش محیط‌زیست در کودکان پیش‌دبستانی با تأکید بر کسب دانش» بیان می‌کنند که ثمربخش‌ترین نحوه اجرای آموزش محیط‌زیست در دوره‌ی پیش‌دبستانی به کارگیری یک مدل تلفیقی است.

جعفری و همکاران (۱۳۹۴) بیان می‌کنند هدف

زیستی جهان به ادغام یکپارچه و کاربرد مباحث علوم، آموزش شهروندی، زبان آموزی و دیگر فعالیت‌های آموزشی نیاز دارد. تحقق این امر به صورتی مؤثر با ترکیب مبحث میسر است، زیرا مدل تلفیقی تقویت‌کننده این اصل است که معیارهای محیطزیستی باید در تمامی تصمیم‌گیری‌های ما دخیل باشد. آموزش بر اساس مدل تلفیقی هماهنگ، توان بالقوه ادغام این معیارهای محیطزیستی را در تعلیم حل مسئله در رشته‌های دیگر دارد.

سوم آنکه مشکل بودن و پیچیدگی دستیابی به هر چهار سطح هدف موردنظر در فراگیران نیز سبب می‌شود که این مدل تلفیقی راهبرد آموزشی ثمربخش‌تری باشد. ادغام مباحث و مهارت‌های محیطزیستی در سراسر یک برنامه درسی به تقویت دیده‌ها و مهارت‌ها و افزایش توان درک و جذب موضوع می‌انجامد و سبب می‌شود که چالش‌های محیطزیستی در برنامه درسی کمتر هراس‌آور و خسته‌کننده باشند. بنای سواد محیطزیستی کودکان به‌موازات توسعه دانش و مهارت آنها در سراسر برنامه آموزشی دوره پیش‌دبستانی صورت می‌گیرد و این امر مبنایی قوی‌تر و پایدارتر برای دستیابی به هر چهار سطح هدف ایجاد می‌کند.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از صبر و حوصله فراوان کودکان، مدیران و مربیان دوره پیش‌دبستانی شهر رشت که در انجام این تحقیق مساعدت فرمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

همخوانی دارد. به نظر می‌رسد که آموزش مفاهیم فرهنگ شهروندی یکی از نیازهای ضروری در عصر حاضر است. شاید با استفاده از یک برنامه درسی تلفیقی آموزش محیطزیست و قابل‌انعطاف در دوره پیش‌دبستانی بتوانیم در آینده شهروندانی بامهارت، صاحب‌اندیشه و دلسوز داشته باشیم که برای آزادی معنوی، احساس مسئولیت، همکاری و همبستگی در همه زمینه‌های زندگی ارزش‌قائل باشند. احمدزاده و صالحی (۱۳۹۵) بیان کردند پرورش مهارت‌های زندگی در برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی شامل بهره‌گیری تلفیقی از سه رویکرد مهارت‌های خودآگاهی، همدلی و اخلاق محیطزیستی و تأکید ضمنی بر مهارت‌های ارتباط بین فردی و اجتماعی، تصمیم‌گیری، حل مسئله و مقابله با هیجانات و مغفول ماندن مهارت‌های تفکر خلاق و انتقادی می‌باشد که این اشتراک نظر در قسمت‌هایی از یافته‌های این پژوهش را نشان می‌دهد. پشتیبانی از مدل تلفیقی چند دلیل دارد.

نخست آنکه معلمان قبلاً با یک برنامه درسی جامع سروکار داشتند و با توجه به زمان و منابع محدودی که در اختیار دارند برای افزودن رشته‌های درسی جدید چندان فرصتی ندارند. تلفیق آموزش محیطزیست با کلیه دروس دیگر می‌تواند بدون لزوم رقابت به دلیل زمان و منابع محدودی برای برنامه درسی، سبب اعتلای برنامه‌های آموزشی موجود شود.

دوم آنکه آموزش محیطزیست به‌صورت تلفیقی حاوی محتوای موضوعی و فرایندهای فکری و ذهنی نهفته در بسیاری از رشته‌های درسی دیگر است. حل مشکلات محیط-

References

- Ahmadi, p., & MahdiAbadi, N. (2015). "Integrated curriculum design in multi-level classes. 1st International Conference on Management, Economics, Accounting Science Education". Future Research and Advisory Co., Payame Noor University of Neka. [In Persian]
- Ahmadzadeh, S., & Salehi, k. (2016). "Analysis of the place of life skills development in Iranian preschool curriculum: A Multiple Approach Study". 1st International Conference and 2st National Conference on the Millennium and Humanities. Shiraz. [In Persian]
- Arghavanifard, H. (2005). "The Effect of Role-Playing and Creative Performance of Preschool Children on the Development of their Social-Emotional Skills". Master's Thesis. Tehran, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Chang, Y., Luo, Y., Zhou, Y., Wang, R., Song, N., Zhu, G., & Li, C. (2016). "Reliability and validity of the Chinese

- mandarin version of PedsQL™ 3.0 transplant module*". Health and Quality of Life Outcomes, 14(1), 142.
- Edwards, S., Skouteris, H., Cutter-Mackenzie, A., Rutherford, L., O'Conner, M., Mantilla, A., and Elliot, S. (2016). Young children learning about well-being and environmental education in the early years: a funds of knowledge approach. *Early Years*, 36(1), 33-50.
- Elliott, S., & Young, T. (2016). Nature by default in early childhood education for sustainability. *Australian Journal of Environmental Education*, 32(01), 57-64.
- Garfield, J., Le, L., Zieffler, A., & Ben-Zvi, D. (2015). *Developing students' reasoning about samples and sampling variability as a path to expert statistical thinking*". *Educational Studies in Mathematics*, 88(3), 327-342.
- Gilbert, G. E., & Prion, S. (2016). "*Making Sense of Methods and Measurement: Lawshe's Content Validity Index*". *Clinical Simulation in Nursing*, 12(12), 530-531.
- Goodspeed, P. (2016). "Meeting the Needs of Adult Learners in a Faculty of Education Careers Curriculum (Doctoral dissertation)". Queen's University.
- Hart, R. A. (2013). *Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. Routledge.
- Jafari, Z., Samadi, P., & Qaedi, Y. (2015). "*The Effect of Teaching Philosophy on Children on the Development of the Students' Spirituality in Preschool Children*". *Research in curriculum planning*, 2(17).41-49. [In Persian]
- Juckman, H. L. (2010). "*Early education curriculum: A child connection to the word*".
- Krogh, S.I., Slentz, K.L. (2011). "*Early childhood education*". Yesterday. Today. Tomorrow. Published in the UK, Cambridge University.
- Lahijanian, A. (2011). "*Environmental Education*". Tehran: Islamic Azad University Press, Science and Research Branch of Tehran. [In Persian]
- Mason, A. M., & Triplett, J. R. (2016). "*Controlling Environmental Crisis Messages in Uncontrollable Media Environments: The 2011 Case of Blue-Green Algae on Grand Lake O'the Cherokees, OK*". In *Communicating Climate-Change and Natural Hazard Risk and Cultivating Resilience* (pp. 189-204). Springer International Publishing.
- Onise, K., Lynch, J. W., Sawyer, M. J., & McDermott, R. A. (2010). "*Can preschool improve child health outcomes? Social Science and Medicine*". 70 (9), 1423-1440.
- Posavac, E. (2015). "*Program evaluation: Methods and case studies*". Routledge.
- Sajjadiyeh, N., & Azadmanesh, S. (2013). "*Review The detailed objectives of preschool activities in the national curriculum of the Islamic Republic of Iran in terms of Islamic approach*". *Theory and practice in curriculum*. 1(2).65-98. [In Persian]
- Shobeiri, S. M., Omidvar, N., & Meiboudi, H. (2013). "*Study of attitudes of kindergartens in Tehran about environmental issues*". 2st seminar on pre-primary school education and health, University of Social Welfare and Rehabilitation Science. (Lecture). [In Persian]
- Shobeiri, S. M., Omidvar, N., & Meiboudi, H. (2014). "*Analysis of the causes of children's vulnerability to global warming and the formulation of a model for influencing people's awareness of*

climate change, the climate change conference and the way to a sustainable future". Tehran. [In Persian]

Zandi, B. (2015). "Language learning". The Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities. (SAMT) . [In Persian].

